

دیدگاه دانشجویان پزشکی در مورد پیامدهای یادگیری و انگیزشی استفاده از بیمار واقعی به جای سناریوی کتبی

سمیرا آل سعیدی، سمیرا رجایی، سعیدرضا مهرپور، مریم علیزاده*

چکیده

مقدمه: نحوه ارائه سناریو در جلسات یادگیری مبتنی بر مورد و پیامدهای آموزشی آن محل سؤال است. این مطالعه با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران در مورد پیامدهای یادگیری و انگیزشی استفاده از بیمار واقعی در مقایسه با سناریوی کتبی در جلسات یادگیری مبتنی بر مورد در دوره علوم پایه انجام شد.

روش‌ها: این مطالعه توصیفی در سال ۱۳۹۶ در دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران بر روی ۸۵ نفر از دانشجویان پزشکی ورودی ۹۵ رشته پزشکی و با روش نمونه‌گیری در دسترس انجام شد. ۷۴ نفر پرسشنامه را تکمیل نمودند. در سال اول دوره علوم پایه در جلسات یادگیری مبتنی بر مورد از سناریوی کتبی استفاده شد. در جلسه بحث موردی ایمونولوژی در سال دوم، بیماران واقعی دعوت شدند و سپس نظرات دانشجویان با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته روا و پایا بررسی شد. اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: کلیه دانشجویان شرکت کننده در پژوهش معتقد بودند که حضور بیمار جذاب و چالش‌برانگیزتر از سناریوی کتبی بود. ۷۳ نفر (۹۸/۲۲٪) حضور بیمار واقعی را بر سناریوی کتبی ترجیح می‌دادند. ۶۹ نفر (۹۲/۸۶٪) بیان کردند که حضور بیمار واقعی نسبت به سناریوی کتبی تأثیر بیشتری بر یادگیری دارد. ۷۳ نفر (۹۸/۲۲ درصد) معتقد بودند که استفاده از بیماران واقعی در کلاس‌های درس علوم پایه انگیزه بیشتری برای حضور در کلاس درس فراهم می‌کند.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که دانشجویان پزشکی استفاده از بیمار واقعی را به جای سناریوی کتبی در جلسات یادگیری مبتنی بر مورد ترجیح می‌دهند. از دید دانشجویان بیمار واقعی جالب‌تر و چالش‌برانگیزتر است، بر یادگیری و یادداری مطالب تأثیر بیشتری دارد و در درک ارتباط بین علوم پایه و بالین و بر مطالعه علوم پایه مؤثرتر است.

واژه‌های کلیدی: یادگیری مبتنی بر مورد، پیامدهای یادگیری، دانشجوی پزشکی، دوره علوم پایه

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / آبان ۱۳۹۷؛ ۱۸(۳۳): ۳۱۰ تا ۳۱۸

مقدمه

و نشان دادن ارتباط اصول تئوری با حرفه پزشکی است(۱). در جلسات یادگیری مبتنی بر مورد، توصیف مشکل یک بیمار به صورت داستان گونه در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرد. سپس بحث و تبادل نظر بین دانشجویان برای یافتن راه حل و پاسخ به سؤال انجام

یکی از دغدغه‌های مهم و مورد توجه در آموزش دانشجویان پزشکی، درک آن‌ها از کاربرد علوم پایه در حرفه پزشکی است. جلسات یادگیری مبتنی بر مورد با معرفی سناریوی بیمار به دنبال کاربردی کردن علوم پایه

* نویسنده مسؤول: دکتر مریم علیزاده، مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، دفتر توسعه آموزش دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. alizade.aban@gmail.com
دکتر سمیرا آل سعیدی (استادیار)، مرکز تحقیقات روماتولوژی، مرکز تحقیقات امیر اعلم، دپارتمان گروه داخلی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.
دکتر سمیرا رجایی (استادیار)، گروه ایمونولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. s-alesaeidi@sina.tums.ac.ir؛ دکتر سمیرا رجایی (استادیار)، گروه ایمونولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. s-rajaei@tums.ac.ir؛ دکتر سعیدرضا مهرپور (دانشیار)، گروه ارتوپدی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. mehrpour_saeed@yahoo.com
تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۸/۲۰، تاریخ اصلاحیه: ۹۷/۴/۱۰، تاریخ پذیرش: ۹۷/۶/۲۱

گیرند. دعوت از بیماران در کلاس‌های درس در قالب جلسات بحث موردی از موارد ایفای نقش بیماران در آموزش پزشکی بیان شده است و مشخص شده است که استفاده از بیماران واقعی در مقایسه با موقعیت‌های شبیه‌سازی شده و موقعیت‌های غیرواقعی می‌تواند تأثیر بهتری در آموزش مهارت‌ها و توانمندی‌های رشته پزشکی داشته باشد. همچنین این نویسنده بیان نمود که در مورد اثرات طولانی‌مدت استفاده از بیماران در آموزش شواهد محدودی وجود دارد و توصیه به انجام مطالعات بیشتر در این موضوع نمود (۵). در مطالعه‌ای دیگر توسط بکن لونک (Bokken, Lonneke) که باهدف تعیین دیدگاه دانشجویان پزشکی در مورد نقاط قوت و ضعف استفاده از بیماران واقعی یا بیماران شبیه‌سازی در آموزش به صورت کیفی انجام شد مشخص گردید که اگرچه استفاده از بیماران واقعی در آموزش بسیار ارزشمند است اما در جایی که شرایط سخت و پیچیده است مانند ارائه خبر بد، یادگیری مصاحبه با بیماران سخت و مشکل و مواردی مانند یادگیری مهارت ارتباطی بهتر است از بیماران شبیه‌سازی شده استفاده گردد (۶). پیمان و همکارانش در مطالعه‌ای ۲۰۱۷ از سناریوهای کتبی در جلسات بحث موردی دوره علوم پایه استفاده نمودند. این نویسندگان سعی نمودند تا سناریوهایی که طراحی نمودند تا حد امکان به شرایط واقعی نزدیک‌تر باشد. به این منظور جلسات مختلفی برای طراحی سناریوهای بالینی تشکیل دادند و از نظرات اعضای مختلف هیأت علمی در تدوین سناریوها بهره گرفتند (۷). جین دمر و همکارانش (Jane Dammers) نیز به مقایسه ارزش استفاده از بیماران واقعی یا سناریوهای مبتنی بر کاغذ و کتبی در جلسات یادگیری مبتنی بر مسأله پرداختند. بر اساس نتایج این مطالعه استفاده از بیماران واقعی بر سناریوهای کتبی مقدم و ارجح دانسته شد. از نظر دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه دعوت از بیماران واقعی در جلسات یادگیری مبتنی بر مسأله تأثیر بیشتری در علاقه و انگیزه آن‌ها و یادگیری‌شان داشته است (۸). نولا کنی (Nula Kenny) به تحلیل ۱۰ سناریوی بیمار که در جلسات یادگیری مبتنی بر مسأله استفاده شده بود، پرداخت. بر اساس این تحلیل

می‌شود. ارائه توصیف مشکل بیمار در کلاس درس با روش‌های مختلفی قابل انجام است. متن، عکس و متن، فیلم، بیمار نما، و حضور بیمار واقعی در کلاس درس از روش‌های ذکر شده در منابع هستند (۲). تفاوت بین این روش‌ها در میزان واقعی بودن و شبیه بودن به شرایط واقعی است. بنابراین در روش‌های ذکر شده طیفی بر اساس میزان واقعی بودن سناریو قابل تصور است که در این طیف متن توصیف مشکل بیمار از کمترین میزان و حضور بیمار واقعی در کلاس درس یا حضور دانشجو بر بالین بیمار از بیش‌ترین میزان شباهت با دنیای واقعی برخوردار هستند (۱).

سؤالی که مطرح می‌شود این است که آیا نحوه ارائه سناریو می‌تواند بر انگیزه و یادگیری دانشجویان تأثیر بگذارد؟ در این راستا در مطالعه‌ای مروری که جان اسپنسر (John Spencer) و همکارانش در سال ۲۰۰۰ با هدف تعیین نحوه مشارکت بیماران در آموزش پزشکی انجام دادند، مشخص شد که استفاده از بیماران در فرایند آموزش دانشجویان علوم پزشکی می‌تواند بر شکل‌گیری بسیاری از صلاحیت‌های دانشجویان پزشکی تأثیر زیادی داشته باشد. یکی از موقعیت‌هایی که می‌توان بیماران را در آموزش دوران علوم پایه درگیر نمود، جلسات بحث موردی است. این نویسندگان پیشنهاد دادند که مطالعات بیشتری در خصوص اثربخشی استفاده از بیماران واقعی به جای بیمار نما یا شبیه‌سازان انجام گردد (۳). همچنین رالف برجین (Rolf Bergin) در مطالعه خود از یک سیستم الکترونیک با استفاده از فیلم و شبیه‌سازی به معرفی موردهای بالینی به دانشجویان پزشکی پرداخت. آن‌ها این سیستم را با ارائه سناریو به صورت متنی و کتبی جایگزین نمودند. در این مطالعه مشخص شد که استفاده از موقعیت‌های آموزشی مشابه با واقعیت در یک محیط امن می‌تواند بر یادگیری فعال و مشارکتی تأثیر مثبت داشته باشد (۴). به علاوه، ویکرام جاه (Vikram Joh) در مطالعه‌ای مروری به تعیین اثربخشی استفاده از بیماران در آموزش پزشکی پرداخت. او در تعبیری زیبا در مقاله خود بیان می‌کند که بیماران در خصوص شرایط بیماری خودشان متخصص هستند و بنابراین به عنوان یکی از بهترین منابع در آموزش می‌توانند مورد استفاده قرار

ارائه سناریوها و توصیف مشکلات بیمار استفاده می‌شد. در سال ۹۶ جلسه بحث مبتنی بر مورد در درس ایمونولوژی (این درس در سال دوم دوره علوم پایه ارائه می‌شود) برنامه‌ریزی شد. در جلسه مذکور، به جای ارائه سناریو به صورت کتبی، از دو بیمار مبتلا به بیماری لوپوس و یک بیمار مبتلا به آرتریت روماتوئید دعوت به عمل آمد. این بیماران برای حضور در جلسه مذکور کاملاً توجیه شدند و رضایت کامل داشتند. دریافت رضایت از بیماران به صورت شفاهی انجام شد.

جامعه پژوهش دانشجویان ترم سوم رشته پزشکی دوره علوم پایه شرکت‌کننده در جلسه بحث موردی بودند. نمونه‌گیری به صورت در دسترس و بر اساس تمایل به تکمیل پرسشنامه بود. جامعه این مطالعه شامل ۸۵ نفر از دانشجویان ورودی ۹۵ بودند که با تمایل خود در جلسه بحث مبتنی بر مورد شرکت کردند و ۷۴ نفر پرسشنامه را تکمیل نمودند. بنابراین میزان پاسخ‌دهی ۸۷/۰۵ درصد محاسبه گردید. جلسه بحث مبتنی بر مورد به صورت اختیاری برگزار می‌شود و دانشجویان برای حضور در آن نمره‌ای دریافت نمی‌کنند و در صورت عدم حضور نیز نمره از دست نمی‌دهند.

جلسه بحث مبتنی بر مورد ایمونولوژی به صورت یک جلسه دوساعته بحث ادغام یافته بالینی و علوم پایه با همکاری مشترک گروه ایمونولوژی و یکی از همکاران روماتولوژیست دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران برگزار شد. به منظور برنامه‌ریزی و طراحی این برنامه، چهار جلسه برنامه‌ریزی مشترک بین همکاران علوم پایه و بالینی برای مشخص نمودن اهداف، روش اجرای کار و انتخاب بیماران انجام شد. زمان برگزاری جلسه بحث موردی پس از برگزاری آزمون درس ایمونولوژی بود. دلیل برگزاری این جلسه بعد از آزمون تسلط قبلی بر محتوای درس روماتولوژی و توانایی شرکت در بحث و نشان دادن کاربرد مطالب تئوری ایمونولوژی در بالین بود. بنابراین یک جلسه دوساعته با حضور مشترک یک عضو هیأت‌علمی از گروه ایمونولوژی و یک عضو هیأت‌علمی از گروه روماتولوژی و حضور سه بیمار مبتلا به بیماری‌های دستگاه ایمنی شامل لوپوس و

مشخص شد که نحوه نگارش سناریوها با زبان سوم شخص و غیرواقعی بوده است. در هیچ‌کدام از سناریوها عواطف، احساسات و بیانات بیمار گنجانده نشده بود و بنابراین میزان مشابهت با دنیای واقعی بسیار کم بود. لذا احتمال این که دانشجویان با مطالعه این سناریوها بتوانند به بیمار ارائه شده به صورت یک بیمار واقعی نگاه کنند بسیار کم بود. این نویسندگان استفاده از موقعیت‌های مشابه با واقعیت و استفاده از بیماران واقعی در جلسات یادگیری مبتنی بر مسأله را مورد تأکید قرار دادند همچنین دیدگاه "بیمار به عنوان یک متن" را برای جلسات یادگیری مبتنی بر مورد یک چالش جدی برشمردند (۹). در کل به نظر می‌رسد بر اساس مطالعات انجام شده، هر چه سناریوهای مورد استفاده شباهت بیشتری به محیط واقعی داشته باشد، پیامدهای یادگیری بیشتر خواهد بود. اما مطالعات محدودی به بررسی تأثیر نحوه ارائه مورد بر دید دانشجویان پزشکی به خصوص در دوره علوم پایه در جلسات بحث موردی پرداخته‌اند. همچنین مطالعه‌ای که در کلاس‌های دوره علوم پایه از بیمار در کلاس درس استفاده شده باشد و سپس نظرات دانشجویان را بررسی کرده باشند، در ایران یافت نشد. بر اساس اطلاعات حاصل از مرور متون، این مطالعه یکی از محدود مطالعاتی است که در ایران با نظر به این نقص، و با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان پزشکی علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی تهران در مورد پیامدهای یادگیری و انگیزشی استفاده از بیمار واقعی در مقایسه با سناریوی کتبی در جلسات بحث موردی انجام شد.

روش‌ها

این مطالعه به صورت توصیفی مقطعی در سال ۱۳۹۶ در دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شد. جامعه پژوهش دانشجویان پزشکی ورودی مهرماه ۱۳۹۵ (ترم سوم) بودند. این دانشجویان تجربه جلسات بحث مبتنی بر مورد را از ترم اول ورود به رشته پزشکی داشتند. در جلسات بحث موردی در درس آناتومی اندام و بلوک قلب (این دروس در سال اول دوره علوم پایه ارائه می‌شود) در دوره علوم پایه از روش کتبی و متن برای

می‌پرداخت. نسخه اولیه برای تأیید روایی محتوایی و دریافت نظرات برای ۵ نفر از متخصصان آموزش پزشکی ارسال گردید. در این مرحله تعدادی از آیتم‌ها در هم ادغام شد و بعضی موارد تکراری حذف و مواردی هم تغییر کردند. ابزار نهایی شامل ۹ سؤال در مقیاس لیکرت و سؤالات مربوط به اطلاعات دموگرافیک بود. تعیین پایایی با روش باز آزمایی در فاصله یک‌هفته‌ای و با نظرات ۳۰ دانشجو که عضو واحد پژوهش نبودند، انجام شد. ضریب ICC محاسبه گردید که برابر با ۰/۹۷ بود که ضریب بالایی است و نشان‌دهنده پایایی ابزار است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS-22 و اکسل استفاده شد. با توجه به این که توزیع نمرات طبیعی بود، برای گزارش نتایج از فراوانی (درصد) و میانگین (انحراف معیار) استفاده شد.

از ملاحظات اخلاقی در نظر گرفته شده در این مطالعه این بود که شرکت در جلسه بحث موردی برای دانشجویان کاملاً اختیاری بود و در صورت عدم شرکت در جلسه نمره‌ای از دست نمی‌دادند. دانشجویان در تکمیل یا عدم تکمیل پرسشنامه مختار بودند. برای حضور بیماران، توجیه حضوری انجام و رضایت شفاهی اخذ شده بود. محرمانه بودن اسامی، انتشار نتایج به صورت کلی و جمع‌آوری اطلاعات بدون ذکر نام از سایر ملاحظات در نظر گرفته شده در این مطالعه بود.

نتایج

از ۸۵ نفر شرکت کننده و پرسشنامه ارائه شده، ۷۴ نفر (۸۷/۰۵٪) پرسشنامه را تکمیل نمودند. ۳۸ نفر (۵۱/۴٪) زن و ۳۶ نفر (۴۸/۶٪) مرد بودند. ۷۴ نفر (۱۰۰٪) سابقه شرکت در جلسات بحث موردی را داشتند. میانگین معدل دانشجویان $17/28 \pm 1/25$ و میانگین سنی آنها $20/14 \pm 1/60$ سال بود.

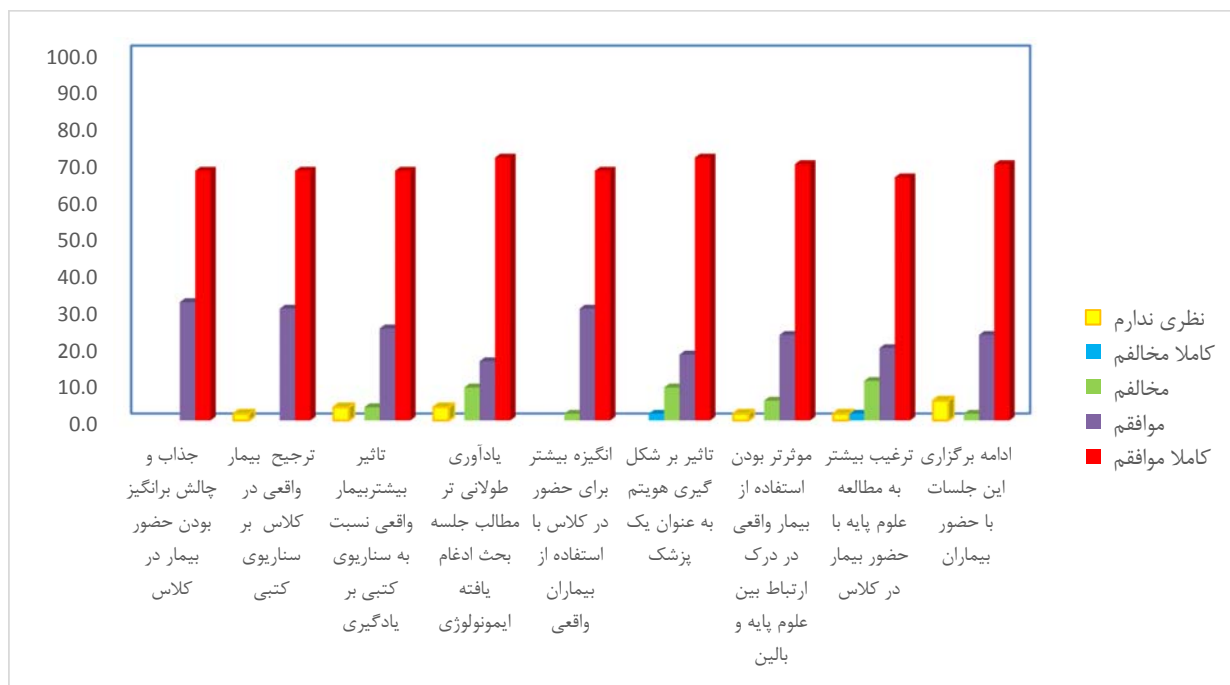
بر اساس یافته‌های این مطالعه، ۷۴ نفر (۱۰۰٪) دانشجویان معتقد بودند که حضور بیمار جذاب و چالش‌برانگیزتر از سناریو کتبی بود. ۷۳ نفر (۹۸/۲۲٪) حضور بیمار واقعی را بر سناریوی کتبی ترجیح می‌دادند. ۶۹ نفر (۹۲/۸۶٪) بیان کردند که حضور بیمار واقعی نسبت به سناریوی

آرتریت روماتوئید برای دانشجویان اجرا شد. این جلسه به صورت کاملاً تعاملی بود. پس از مروری بر اهداف و مقدمه کار، بیماران شرح حال خود را بیان نمودند و سیر علائم و مشکلاتی که در مسیر تشخیص و درمان خود با آن مواجه شده بودند را با جزییات و مرحله به مرحله بیان کردند. انجام مصاحبه با بیماران توسط متخصص روماتولوژی انجام شد. در فواصل مصاحبه نکات مرتبط علوم پایه از دانشجویان سؤال می‌شد. به عنوان مثال از دانشجویان پرسیده می‌شد بیمار می‌گوید زمانی که در معرض نور قرار می‌گیرم صورت‌م قرمز می‌شد. دلیل ایجاد قرمزی را تحلیل کنید. چرا در بیمار مبتلا به لوپوس کلیه‌ها دچار آسیب شده است؟ بنابراین دانشجویان در موقعیتی قرار می‌گرفتند که باید مکانیسم ایجاد علائم را بر اساس اصولی که در درس ایمونولوژی مطالعه کرده بودند بیان کنند. سپس جمع‌بندی توسط استاد علوم پایه انجام می‌شد. در حین جلسه در صورتی که دانشجویان سؤالات بیشتری از بیماران داشتند مطرح می‌کردند. در انتهای جلسه پرسش و پاسخ و جمع‌بندی انجام شد.

ابزار تحقیق یک پرسشنامه محقق‌ساخته بود. آیتم‌های پرسشنامه با در نظر گرفتن اهداف برنامه، با مصاحبه با دانشجویان تدوین شد. هر مصاحبه به مدت حداقل یک ساعت و با ۷ دانشجوی پزشکی انجام شد. سؤالات مصاحبه به صورت کلی مطرح می‌شد و سپس سؤالات جستجوگر که بتواند به صورت عمیق به نظرات دانشجویان دست یابد، مطرح می‌شد. بعضی از سؤالات شامل "بحث مبتنی بر مورد ایمونولوژی را با بحث‌های مبتنی بر مورد قبلی مقایسه کنید" استفاده از بیمار واقعی با ارائه سناریو چه تفاوتی داشت؟" کدام روش ارائه سناریو را ترجیح می‌دهید؟ چرا" و مواردی از این قبیل بود. تمامی مصاحبه‌ها ضبط و پیاده شد و سپس بر اساس مدل تحلیل محتوای کیفی پیاده شد و آیتم‌ها از دل این مصاحبه‌ها استخراج گردید. مصاحبه تا زمان اشباع اطلاعات انجام شد. ابزار اولیه شامل ۱۰ آیتم بود که در یک مقیاس لیکرت از کاملاً موافقم (۵) تا کاملاً مخالفم (۱) به بررسی دیدگاه دانشجویان در خصوص پیامدهای استفاده از بیمار واقعی در مقایسه با سناریوی کتبی

می‌دانستند. ۶۹ نفر (۹۲/۸۵٪) بیان کردند استفاده از بیمار واقعی نسبت به سناریوی کتبی در درک ارتباط بین علوم پایه و بالین مؤثرتر است. ۶۳ نفر (۸۵/۷۱٪) موافق و کاملاً موافق بودند که جلسه بحث ادغام یافته با حضور بیمار واقعی باعث شد نسبت به مطالعه دروس علوم پایه ترغیب شوند. ۶۹ نفر (۹۲/۸۵٪) ذکر کردند که برگزاری کلاس‌ها با حضور بیمار واقعی در علوم پایه باید ادامه داشته باشد (نمودار یک).

کتبی تأثیر بیشتری بر یادگیری من دارد. ۶۵ نفر (۸۷/۵۰٪) ذکر نمودند که احساس می‌کنم مطالب جلسه بحث ادغام یافته ایمونولوژی را مدت طولانی‌تری به یاد خواهم آورد. ۷۳ نفر (۹۸/۲۲٪) معتقد بودند که استفاده از بیماران واقعی در کلاس‌های درس علوم پایه انگیزه بیشتری برای حضور در کلاس درس فراهم می‌کند. ۶۶ نفر (۸۹/۲۹٪) حضور بیمار واقعی را در مقایسه با سناریوی کتبی در شکل‌گیری هویتشان به‌عنوان یک پزشک مؤثرتر

نمودار ۱: نظرات دانشجویان پزشکی علوم پزشکی تهران در خصوص پیامدهای یادگیری و انگیزشی استفاده از بیمار واقعی در جلسات بحث موردی در مقایسه با سناریوی کتبی

می‌گیرد جذابیت و چالش برانگیز بودن است. هرچه میزان چالش برانگیزی سناریو بیشتر باشد، عدم تعادل شناختی ایجاد شده می‌تواند تأثیر بیشتری بر یادگیری داشته باشد. بنابراین استفاده از بیمار واقعی از آن جایی که شبیه موقعیت واقعی عملکرد یک پزشک است چالش برانگیزتر است و به نظر می‌رسد می‌تواند روش مناسب‌تری برای برگزاری جلسات بحث ادغام یافته باشد. اما باید توجه نمود که همیشه استفاده از بیمار واقعی در کلاس درس به دلایل مختلف مقدور نیست. به‌عنوان مثال هزینه‌های حضور

بحث

هدف از انجام این مطالعه توصیفی-مقطعی بررسی دیدگاه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران در مورد پیامدهای یادگیری و انگیزشی استفاده از بیمار واقعی در مقایسه با سناریوی کتبی در جلسات بحث موردی بود. نتایج این مطالعه نشان داد که استفاده از بیمار واقعی از نظر دانشجویان جذاب و چالش برانگیزتر از سناریوی کتبی بوده است. برای طراحی سناریوهای بالینی یکی از مهم‌ترین معیارهایی که در متون مختلف مورد تأکید قرار

یادگیری و یادداری مطالب دارد. استفاده از بیماران در آموزش دروس علوم پایه به عنوان نمونه‌ای از ادغام بالین در علوم پایه می‌تواند با نشان دادن اهمیت کاربرد مطالب و یادگیری از طریق حل مسأله بر یادگیری دانشجویان تأثیر بیش‌تری بگذارد. حضور بیمار واقعی باعث انگیزه بیش‌تر دانشجویان برای یادگیری مطالب می‌شود. دانشجویان پزشکی با حجم زیادی از مطالب پایه مواجه هستند که کاربرد آن را در رشته پزشکی ممکن است به راحتی درک نکنند. اما زمانی که یک استاد بالینی در کنار یک استاد علوم پایه و با حضور بیمار واقعی به بحث در مورد تفسیر علائم بیماری با استفاده از مطالب علوم پایه می‌پردازد، ارتباط بین این مطالب بهتر از قبل برای دانشجو مشخص می‌شود و می‌تواند بر یادگیری دانشجوی پزشکی تأثیرگذار باشد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد که استفاده از این جلسات در دوران علوم پایه به میزان بیش‌تری افزایش داده شود. این یافته با مطالعه پیمان و دمر و همکارانش که تأثیر استفاده از یادگیری مبتنی بر مورد و استفاده از بیمار واقعی را بر یادگیری دانشجویان گزارش نمودند مشابه بود (۷ و ۸). یافته‌های این مطالعه نیز نشان از آن دارد که استفاده از بیمار واقعی نسبت به سناریوی کتبی در درک ارتباط بین علوم پایه و بالین و تأثیر بر یادگیری دانشجویان مؤثرتر است.

حضور کم‌رنگ دانشجویان در کلاس درس یکی از چالش‌هایی است که امروزه اکثر دانشگاه‌های علوم پزشکی با آن دست‌وپنجه نرم می‌کنند. نتایج این مطالعه نشان داد که از نظر دانشجویان استفاده از بیماران واقعی در کلاس‌های درس علوم پایه انگیزه بیش‌تری برای حضور در کلاس درس و مطالعه علوم پایه فراهم می‌کند. بنابراین به نظر می‌رسد دانشگاه‌های علوم پزشکی باید توجه بیش‌تری به استفاده از روش‌های آموزشی جذاب و تعاملی با استفاده از بیماران در آموزش دروس علوم پایه داشته باشند و به جای تمرکز بر حضور و غیاب و نشان دادن اجباری دانشجویان بدون انگیزه بر سر کلاس درس بر سایر روش‌های مؤثر و کارا مانند استفاده از بحث‌های مبتنی بر مورد و یادگیری فعال به عنوان یک راهکار برای افزایش حضور در کلاس درس متمرکز شوند. در همین راستا

بیمار، ملاحظات اخلاقی، حفظ ایمنی و بیماران بدحال یا کسانی که باید تحت نظارت باشند به راحتی نمی‌توان در جلسه بحث موردی دعوت نمود بنابراین باید تا حد امکان از موقعیت‌های شبیه‌تر استفاده کرد. شاید استفاده از فیلم یا بیمار نما بتواند جایگزین مناسب‌تری در این شرایط باشد. کوهن (Kohen) بر واقعی بودن سناریوهای بالینی تأکید زیادی نموده است (۲). پیمان یکی از معیارهای تدوین سناریوهای بحث موردی را توجه به جذابیت و چالش‌برانگیز بودن آن بیان می‌کند (۷). این یافته با نتایج مطالعه جین دمر و همکارانش مشابه است. او در مطالعه خود دریافت که دانشجویان استفاده از بیمار واقعی را جذاب‌تر و چالش‌برانگیزتر از سناریوی کتبی ارزیابی می‌کنند (۸).

یافته‌ها نشان از آن دارد که اکثر دانشجویان حضور بیمار واقعی را بر سناریوی کتبی ترجیح می‌دادند. امروزه استفاده از سناریوهای کتبی مورد نقد واقع شده است. از آنجایی که عموماً در نگارش سناریوهای بالینی استانداردها رعایت نمی‌شود یا این که افرادی که به تدوین سناریو می‌پردازند در این خصوص آموزش خاصی ندیده‌اند یا اصولاً نمی‌دانند که نگارش سناریو اصول و آدابی دارد، بنابراین سناریوها از کیفیت لازم و سطح واقعی بودن کافی برخوردار نیست. این در حالی است که کوهن معتقد است سناریوهای بحث موردی باید تا جایی که امکان دارد از زبان بیمار و بر اساس شرایط محیط واقعی تدوین گردد. به نظر می‌رسد که اگر شرایط استفاده از بیمار واقعی در کلاس درس مسیر نباشد، با در نظر گرفتن اصول تدوین سناریوها بتوان تا حدی کیفیت سناریوها را افزایش داد. در همین راستا مطالعه کنی (kenney) نیز نشان داد که سناریوهای تدوین شده برای جلسات یادگیری مبتنی بر مسأله مشکلات متعددی دارند و شبیه موقعیت‌های واقعی نیستند (۹). بنابراین سناریوهای ضعیف باعث می‌شوند که دانشجویان به حضور بیماران واقعی علاقه بیش‌تری داشته باشند.

از نظر تأثیر حضور بیمار واقعی در مقایسه با سناریوی کتبی بر یادگیری نیز اکثر دانشجویان بیان کردند که حضور بیمار واقعی نسبت به سناریوی کتبی تأثیر بیش‌تری بر

دید خود بیماران مطالعه شود. از آن جایی که در جلسات بحث موردی در دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران استاد بالینی و علوم پایه به صورت همزمان حضور دارند، لذا پیشنهاد می‌شود تأثیر حضور همزمان اساتید بر انگیزه و یادگیری دانشجویان در مطالعه‌ای دیگر مورد بررسی قرار گیرد. از آن جایی که یکی از مهم‌ترین پیامدهای هر برنامه آموزشی تأثیرات طولانی‌مدت آن بر یادگیری دانشجویان و ایجاد صلاحیت‌های حرفه‌ای است، لذا پیشنهاد می‌گردد اثرات طولانی‌تر استفاده از بیماران در آموزش دوران علوم پایه مورد بررسی بیشتر قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

در کل به نظر می‌رسد که دانشجویان استفاده از بیمار واقعی را به جای سناریوی کتبی در جلسات یادگیری مبتنی بر مورد ترجیح می‌دهند. از دید دانشجویان بیمار واقعی جالب‌تر، چالش‌برانگیزتر است بر یادگیری و یادداری مطالب تأثیر بیشتری دارد، باعث حضور بیشتر در کلاس درس می‌شود. در درک ارتباط بین علوم پایه و بالین و بر مطالعه علوم پایه تأثیر دارد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد در صورت استفاده از جلسات بحث مبتنی بر مورد در دوره علوم پایه، به جای استفاده صرف از سناریوهای کتبی تا حد امکان سناریوها واقعی‌تر طراحی شوند و بر اساس امکانات موجود از فیلم، بیمار نما یا بیمار واقعی استفاده شود.

قدردانی

بر خود لازم می‌دانیم از بیماران عزیزی که در این جلسه حضور یافتند، دانشجویانی که پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند و گروه ایمونولوژی دانشکده پزشکی به خاطر همکاری ارزشمندشان در برگزاری این جلسه و از همکاران دفتر توسعه آموزش دانشکده پزشکی تشکر و قدردانی نماییم.

پارملی معتقد است که استفاده از روش‌های فعال یادگیری و مشارکتی می‌تواند بر حضور دانشجویان در کلاس درس اثر مثبت داشته باشد (۱۰).

بر اساس دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران، جلسه بحث ادغام یافته با حضور بیمار واقعی باعث شده است تا نسبت به مطالعه دروس علوم پایه ترغیب شوند این یافته در کنار ایجاد انگیزه مشارکت در کلاس درس می‌تواند پیامدی ارزشمند از حضور بیماران در کلاس درس باشد.

استفاده از جلسات بحث موردی یکی از روش‌های آموزش برای نشان دادن اهمیت دوره علوم پایه و کاربرد آن در رشته پزشکی است. از آنجایی که وظیفه اصلی یک پزشک مدیریت بیماران است، بنابراین قرار دادن دانشجویان در موقعیت‌های یادگیری حل مسأله با استفاده از بیماران واقعی می‌تواند بر هویت آن‌ها به عنوان یک پزشک تأثیر مثبت داشته باشد. توجه به شکل‌گیری هویت دانشجویان پزشکی از ابتدای ورود به دانشکده پزشکی مورد تأکید قرار گرفته است. از نظر گلدی (Goldi) شکل‌گیری هویت پزشکی باید از ابتدای ورود به رشته پزشکی انجام شود. بنابراین از آن جایی که استفاده از برنامه‌های بحث موردی با حضور بیمار واقعی می‌تواند بر شکل‌گیری این هویت تأثیر بیشتری داشته باشد، لذا پیشنهاد می‌شود استفاده از موقعیت‌های آموزش مبتنی بر مورد در آموزش دوران علوم پایه افزایش یابد (۱۱).

در این مطالعه ما به نظرات دانشجویان در مورد مقایسه بین سناریو کتبی و حضور بیمار واقعی در جلسه بحث موردی اکتفا نمودیم، بهتر است در مطالعات آتی بررسی تأثیرات استفاده از بیمار واقعی یا استفاده از سایر روش‌های ارائه سناریو مانند فیلم، بیمار نما یا شبیه‌سازی در مطالعات تجربی واقعی و با استفاده از روش‌های دقیق‌تر جمع‌آوری اطلاعات مورد بررسی قرار گیرد. پیشنهاد می‌شود تأثیر حضور بیماران در کلاس درس بر

منابع

1. Thistlethwaite JE, Davies D, Ekeocha S, Kidd JM, MacDougall C, Matthews P, et al. The effectiveness of case-based learning in health professional education. A BEME systematic review: BEME Guide No.

23. Med Teach. 2012; 34(6): e421-44.
2. Cohen DA, Newman LR, Fishman LN. Twelve tips on writing a discussion case that facilitates teaching and engages learners. Med Teach. 2017 ; 39(2): 147-152.
3. Spencer J, Blackmore D, Heard S, McCrorie P, McHaffie D, Scherpbier A, et al. Patient-oriented learning: a review of the role of the patient in the education of medical students. Med Educ. 2000; 34(10): 851-7.
4. Bergin RA, Fors UGH. Interactive simulated patient—an advanced tool for student-activated learning in medicine and healthcare. Computers & Education. 2003; 40(4): 361-76.
5. Jha V, Quinton ND, Bekker HL, Roberts TE. Strategies and interventions for the involvement of real patients in medical education: a systematic review. Med Educ. 2009; 43(1): 10-20.
6. Bokken L, Rethans JJ, van Heurn L, Duvivier R, Scherpbier A, van der Vleuten C. Students' views on the use of real patients and simulated patients in undergraduate medical education. Acad Med. 2009; 84(7): 958-63.
7. Peiman S, Mirzazadeh A, Alizadeh M, Mortaz Hejri S, Najafi MT, Tafakhori A, et al. A Case Based-Shared Teaching Approach in Undergraduate Medical Curriculum: A Way for Integration in Basic and Clinical Sciences. Acta Medica Iranica. 2017; 55(4): 259-264.
8. Dammers J, Spencer J, Thomas M. Using real patients in problem-based learning: students' comments on the value of using real, as opposed to paper cases, in a problem-based learning module in general practice. Med Educ. 2001; 35(1):27-34.
9. Kenny NP, Beagan BL. The patient as text: a challenge for problem-based learning. Med Educ. 2004; 38(10): 1071-9.
10. Parmelee D, Michaelsen LK, Cook S, Hudes PD. Team-based learning: a practical guide: AMEE guide no. 65. Med Teach. 2012; 34(5): e275-87.
11. Goldie J. The formation of professional identity in medical students: considerations for educators. Med Teach. 2012; 34(9): e641-8.

Learning and Motivational Outcomes of Real Patient versus Written Scenario: Perspective of Medical Students

Samira Alesaeidi¹, Samira Rajaei², Saeed reza mehrpour³, Maryam Alizadeh⁴

Abstract

Introduction: How to present a scenario in case-based learning sessions and its educational outcomes is in question. The aim of this study was to investigate the viewpoints of medical students of Tehran University of Medical Sciences about the learning and motivational outcomes of using real patients in comparison with written scenarios in case-based learning sessions of basic sciences program.

Methods: This descriptive, cross-sectional study was conducted on 85 medical students of Tehran University of Medical Sciences in 2017. Subjects were selected by convenience sampling method and 74 students completed a questionnaire. Case-based learning sessions were conducted using written scenarios in the first year of the basic sciences program. In the second year, case-based immunology discussion sessions were held by inviting real patients and the students' opinions were assessed using a valid and reliable researcher-made questionnaire. Data were analyzed by means of descriptive statistics.

Results: All of the students believed that the presence of a patient was more interesting and challenging than the written scenarios. Seventy-three students (98.22%) preferred an actual patient to a written scenario. Sixty-nine students (92.86%) stated that the presence of a real patient had a greater impact on their learning than the written scenarios. Seventy-three students (98.22%) believed that the use of real patients in basic sciences courses would increase their motivation to attend the classes.

Conclusion: The medical students seem to prefer real patients to written scenarios in case-based learning sessions. They believe that real patients are more interesting and challenging, have greater impact on learning and retention, and are more effective in the understanding the link between basic sciences and clinical trainings, as well as studying basic sciences.

Keywords: Case-based learning, Learning outcomes, Medical student, Basic sciences program

Addresses:

- ¹ Assistant Professor, Rheumatology Research Center, Amir Alam Research center, Department of Internal Medicine, Tehran University of Medical sciences, Tehran, Iran. Email: s-alesaeidi@sina.tums.ac.ir
- ² Associate Professor, Department of Immunology, School of Medicine, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Email: s-rajaei@tums.ac.ir
- ³ Associate professor, Department of orthopedic surgery, School of Medicine, Tehran university of Medical sciences, Tehran, Iran. Email: mehrpour_saeed@yahoo.com
- ⁴ (✉) Ph.D. in Medical Education, Education Development Center, Education Development Office, School of medicine, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. . Email: alizade.aban@gmail.com